

ROVDJUR: Hantering av döda rovdjur

Detta faktablad *ROVDJUR: Hantering av döda rovdjur* inom Nasjonalt overvåkningsprogram for rovvilt (www.rovdata.no) i Norge och inom Naturvårdsverkets metodik för inventering av stora rovdjur i Sverige (www.naturvardsverket.se) är ett av flera dokument för styrning av och vägledning kring inventeringar av stora rovdjur i Sverige och Norge.

Faktabladet riktar sig till personer, knutna till Statens Naturoppsyn (SNO) i Norge samt länsstyrelserna och Polismyndigheten i Sverige. Dessa har alla ett ansvar för att dokumentera och kvalitetssäkra observationer eller för att omhänderta stora rovdjur. I detta ansvar ligger även att registrera uppgifter om de döda rovdjuren i den svensk-norska databasen Rovbase. För övriga instruktioner och faktablad som reglerar inventering av stora rovdjur i Norge och Sverige, och för vetenskaplig litteratur om rovdjursinventeringar med mera se www.rovdata.no och www.naturvardsverket.se. Faktablad och instruktioner syftar även till att visa och beskriva inventeringsarbetet för en bredare allmänhet.

Detta faktablad ger en översiktlig beskrivning av hanteringen av döda av stora rovdjur i Sverige och Norge.

I Sverige finns också förordningar och föreskrifter som reglerar hanteringen av döda rovdjur samt inventeringarna av stora rovdjur. Dessa finns listade sist i detta faktablad.

Inledning

Alla stora rovdjur som påträffas döda i Sverige och Norge tillfaller staten, i Sverige i enlighet med 33 § jaktförordningen (1987:905), och i enlighet med Viltfondet i Norge. I Sverige är Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) mottagare av stora rovdjur. I Norge finns en särskild instruktion gällande hantering av döda rovdjur ("Instruks for ivaretagelse av døde rovdyr" www.rovdata.no)

Syftet med detta faktablad är att beskriva hantering, provtagning och analys av döda rovdjur så att dessa kan ingå i övervakningen av de stora rovdjuren i Sverige och Norge. De uppgifter man får från analyser av de döda rovdjuren ska bland annat ingå i det inventeringsunderlag och de populationsberäkningar som genomförs i de båda länderna. Därtill tjänar insamlingen av döda rovdjur till att förse forskningen med relevanta data. Information som kan inhämtas från döda rovdjur inkluderar bland annat kroppsstorlek, kön, ålder, hälsostatus och reproduktiv status. Det sker även en regelmässig individidentifiering via DNA analyser vilket kan användas för såväl den genetiska övervakningen som för jämförelsematerial i relation till övriga inventeringskällor (se faktablad ROVDJUR: Genetisk övervakning).

Vem ansvarar för att ta hand om döda rovdjur?

Varg, björn, järv eller lo som fälls utanför gällande beslut om licensjakt eller påträffas döda i Sverige ska enligt Naturvårdsverkets föreskrifter 2010:9 omhändertas av polisen och snarast transporteras till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) för obduktion. Detta gäller oavsett om det rör sig om hela djur eller fynd av delar av djur tillhörande dessa arter. Från djur som fälls med stöd av myndighetsbeslut (skydds jakt eller licensjakt) sänds i vissa fall bara delar av djuren till SVA för analys. Misstänks brott utför SVA rättsmedicinska undersökningar åt polis och åklagare. Vid SVA görs rutinmässigt även åldersbestämning och i många fall röntgenundersökningar för att upptäcka äldre skottskador eller andra skador. SVA tar prover för egna analyser och förmedlar prover till forskningsprojekt och för DNA-analyser. SVA ansvarar även för sammanställning och kvalitetssäkring av data från döda stora rovdjur. All relevant information från döda rovdjur registreras i den gemensamma svensk-norska databasen Rovbase. Naturhistoriska riksmuseet i Sverige har också ett visst ansvar för hantering av döda rovdjur. Museet håller bland annat vetenskapliga samlingar som inkluderar stora rovdjur.

I Norge ID märks alla rovdjur och registreras i Rovbase och biologiska prover tas av personal vid Statens Naturoppsyn (SNO). Där SNO inte är primärt ansvariga för insamling och omhändertagande av rovdjuret, upprättas avtal mellan SNO och andra aktörer för provtagning och provregistrering (se "Instruks for ivaretagelse av døde rovdyr, www.rovdata.no"). Alla biologiska prover skickas först till Rovdata som ansvarar för att skicka vävnadsprover vidare till de laboratorier som ska genomföra DNA-analyserna. Laboratoriet har ansvar för att analysresultat och annan information relevant för övervakningsprogrammet registreras i Rovbase.

Vid licensjakt i Norge ska fällda rovdjur omedelbart anmälas till Fylkesmannen eller SNO, vilka registrerar uppgifterna i Rovbase. Jägaren ska uppvisa det fällda djuret för SNO för omedelbar kontroll, märkning och provtagning (se "Instruks for ivaretagelse av døde rovdyr", www.rovbase.se). DNA resultat och annan information från provtagningen relevant för övervakningsprogrammet registreras i Rovbase.

Information från döda rovdjur är viktigt för övervakningen

Analyser av DNA-material från döda rovdjur fungerar som ett bra komplement till övriga genetiska prover, t.ex. spillning, och kan användas för att förbättra noggrannheten i de beräkningsmodeller som används för att uppskatta rovdjurspopulationernas storlek. Det ger en möjlighet att se om det döda rovdjuret har fångats upp i tidigare spillningsinventeringar. Här är det av stor vikt, inte minst när det gäller björn, att de även åldersbestäms, eftersom spillningsinventeringar i Sverige inte genomförs alla år i samma områden. Vidare ger insamlingen av döda rovdjur information om individuella rovdjurs levnadsöden, vilket kan bidra till att göra populationsuppskattningarna säkrare och även ge ytterligare information om rovdjurspopulationerna utöver populationsuppskattningar, t.ex. dödsorsaker, hälsotillstånd och reproduktiv status. Data från döda rovdjur är värdefullt för nuvarande och framtida forskning.

Övervakning av rovdjursstammarna i både Sverige och Norge är genom den genetiska övervakningen till stor del individbaserad. Den information som kan insamlas när rovdjuret hanteras direkt (vid märkning eller besiktning) kan kopplas till DNA-resultat och därmed den enskilda individen. Dessa analyser är därför viktiga källor till ytterligare information som inte kan fås enbart via DNA-analys av spillning.

Genom uppföljning av döda rovdjur, går det även genom åldersbestämningar av inkomna djur, följa rovdjursstammarnas ålderssammansättning och därigenom följa den demografiska utvecklingen.

Förordningar och föreskrifter

I Sverige finns även följande förordningar och föreskrifter som reglerar inventeringar av rovdjur och ersättningar för förekomst av rovdjur:

Viltskadeförordning (2001:724)

Förordningen om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (NFS 2009:1263)

Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2007:10)

Föreskrifter om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2007:10) om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2012:01)

Föreskrifter om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2007:10) om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2012:12)

Föreskrifter om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2007:10) om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2014:23)

Föreskrift om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (STFS 2007:9)

Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18)

Naturvårdsverkets föreskrifter om ändring i föreskrifterna (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt (NFS 2002:22)

Föreskrifter om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt (NFS 2010:9)

Naturvårdsverkets föreskrifter om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt (NFS 2012:8)